

**ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА ПАЛІТРА ПУБЛІЦИСТИКИ
КНУТА ГАМСУНА**

І. Р. Жиленко, канд. філол. наук, доцент

Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна
E-mail: ariadna_365@mail.ru

У статті розглядається публіцистична спадщина норвезького письменника Кнута Гамсуна. Наголошується, що тематична складова його доробку з роками змінюється. У нарисах раннього періоду письменник звертає увагу на розвиток літератури, виступає з лекціями про творчість відомих белетристів. Другий період присвячений темам села, молоді, соціальним питанням. Подорожні нариси розповідають про інші країни світу – Фінляндію, Росію, Туреччину і Персію. Останній період творчості – це політична риторика на підтримку політики Гітлера і щоденникові нотатки. Приділяється увага жанровим особливостям творів.

Ключові слова: світоглядна позиція, естетична програма, наступ цивілізації.

Цікава й колоритна художня творчість лауреата Нобелівської премії 1920 року Кнута Гамсуна (1899–1952 рр.) завжди магічно приваблювала читачів. Його різножанрова й різнопланова творча палітра складалася не відразу, довгим второваним шляхом йшов митець, щоб стати знаменитим. Нагадаємо, що після появи у кінці XIX ст. його знаменитих романів «Голод», «Пан», «Вікторія» письменника чекала світова слава. Протягом багатьох років у різних країнах світу твори Гамсуна перекладали і видавали численними тиражами. В Україні його творчість почали досліджувати у першій третині XX ст. Однак спалах цікавості до митця не був однорідним. Це продовжувалось аж до середини 40-х років, коли світоглядна позиція Кнута Гамсуна замкнулась на підтримці Гітлера і його «нового порядку». Саме з цього часу світ подивився на свого кумира іншими очима. Змінилось усе: ставлення до нього з боку суспільства, припинилось видання і дослідження його творів. Протягом тривалого часу ім'я норвезького письменника було викреслене з історії літератури. Зрушення розпочались у 70-х роках, коли вийшов двотомник Гамсуна російською мовою. На жаль, україномовне зібрання творів відсутнє [9]. Новий сплеск цікавості до норвежця почався у період перебудови. 2009 рік було названо роком Гамсуна, і світова спільнота широко відсвяткувала 150-річний ювілей письменника.

Безліч праць, як зарубіжних, так і українських, присвячених Кнуту Гамсуну, можна об'єднати у дві групи:

- документальні, біографічні (Т. Гамсун, М. Благовещенська, Є. Маланюк, А. Болабольшенко, М. Коллоен, Н. Будур, І. Бестужев) та художні твори – есе, нариси, вірші (Максим Горький, О. Купрін, Саша Чорний, І. Северянін, О. Блок, М. Цветаєва, К. Паустовський, І. Еренбург, Л. Костенко, М. Рильський, О. Бойченко, М. Лукаш, Х. Драхман і багато інших);

- наукові роботи (А. Шамрай, М. Рудницький, Н. Будур, Л. Ланглет, Е. Панкратова, Г. Кирпа, М. Зарина, Ю. Кузнецов, А. Гурдуз, І. Жиленко, К. Буркут та інші). Окремо можна виділити розвідки, що складають роботи, у яких так чи інакше обговорюється причетність письменника до колаборанства (Є. Маланюк, Р. Доценко, Г. Шатков, І. Коллоен, Л. Аннінський та інші). Питання, чи вважати Гамсуна зрадником, все ще залишається відкритим. У Норвегії й надалі багато науковців ставляться до Кнута Гамсуна як до зрадника. Так, Г. Поллен пояснює, чому нацистські симпатії письменника норвежці вважають болючою темою: «Він зрадив, і що ще гірше, осквернив саме поняття «норвезький письменник» [13].

Серед великої кількості досліджень все ж бракує робіт, у яких би вивчалась публіцистика письменника. Деякі науковці опосередковано торкаються вказаної теми (Л. Лангслет, Е. Панкратова, Г. Храповицька, П. Палієвський, А. Сергеев, Г. Шатков та інші), однак ми не виявили робіт, які б стосувались ґрунтовного дослідження публіцистичної спадщини письменника. А. Гурдуз у розвідці «Кнут Гамсун на Україні» називає імена дослідників, визначає завдання української гамсуністики, зауважує, що обмаль уваги приділено (і то у працях поч. ХХ ст.) новелістиці митця, його драматургії, однак не звертає уваги на ще один серйозний вид діяльності письменника – публіцистику [9, с. 19]. Тому **актуальність** нашої роботи полягає у необхідності покласти початок вивченню публіцистичної творчості Гамсуна, яка є важливою складовою у його великій художній спадщині.

Мета роботи – на прикладі лекцій, статей, памфлетів, листів, нарисів, щоденникових нотаток розглянути публіцистику письменника і прослідкувати, як змінювалася тематична складова його доробку протягом часу.

Для досягнення мети сформуємо **завдання**:

- окреслити жанрову палітру публіцистичних творів Кнута Гамсуна;
- з'ясувати, які теми у різні періоди творчості його хвилювали;
- частково порушити питання колаборанства автора.

У багатьох дослідників підкреслюється, що світогляд Гамсуна формувався під впливом Ж. Руссо, Ф. Ніцше, А. Шопенгауера, Ф. Достоєвського, Г. Брандеса, Б. Бйорнсона, Г. Ібсена, А. Стріндберга та багатьох інших. Їхній вплив, вважаємо, розповсюджувався на усю різножанрову творчість автора. Руссо захоплював Кнута Гамсуна чуттєвістю, культом природи, сільського колориту, звідси – несприйняття наступу цивілізації; Шопенгауер стверджував, що життя людини – це передусім страждання, що також у повній мірі використовував Гамсун; Достоєвський надихав автора точними психологічними характеристиками, можливістю відслідкувати різні точки зору, висвітлити потаємні сторони людської душі. Від Ніцше у Гамсуна, на думку А. Сергеева, «презирливе ставлення до «маси» і схилення перед «духовною аристократією», яка має розвинений інтелект й особливу «нервову конституцію»; від нього ж – думки про необхідність елітарного витонченого мистецтва, зосередженого на ірраціональних сторонах людського «я» [14, с. 627]. Усі ці та інші чинники впливали і формували особистість художника, яка, на думку Є. Маланюка, «є закінченням великої (майже «теологічної») ери Органічної Людини» [11, с. 154].

Як вже було сказано, видання художніх творів Кнута Гамсуна відбувалося нерівномірно. І зовсім рідко виходила публіцистика. Велике значення для вивчення публіцистичних творів Гамсуна мав 1993 рік, коли у Росії з'явилася збірка «В сказочной стране: путевые заметки, статьи и письма», про що згадує дослідниця Е. Панкратова [12]. Україна може пишатись іншим виданням – щоденниковими нотатками «На зарослих стежках» (у перекладі з норвезької Галини Кирпи), що вийшли у 2013 році [4].

Свою творчу діяльність Кнут Гамсун розпочав у ранній період (1877–1898) як лектор. Він виступав у Норвегії та Америці з доповідями про відомих письменників – своїх земляків (Бйорнсон, Стріндберг, Ібсен), французьких митців (Бальзак, Золя, Флобер, Мопассан) та інших. Епіграфом до першої надрукованої роботи – «Духовне життя Америки» – він взяв такі слова: «Правдивість – це не об'єктивність, а безкорислива суб'єктивність». Цей памфлет, що містить елементи іронії, на думку дослідників, спрямований проти американців. Твір містить різні теми: образотворче мистецтво, театр, література, журналістика, свобода, політика тощо. Майже усі сфери життя Гамсун піддає нищівній критиці. Він заявляє, що в Америці відсутнє духовне життя, що література безнадійно вбога на таланти. Вартими уваги американців автор вважає імена Шопенгауера і Гартмана. Г. Храповицька зауважує, що в Америці Гамсун особисто познайомився з Марком Твенем і вчився у нього обережному ставленню до слова, іронічному й сатиричному зображенню світу і людини [15, с. 341].

У трьох відомих лекціях 1891 року про літературу («Норвезька література», «Психологічна література», «Модна література») Гамсун висуває власну естетичну програму. Він піддає переоцінці творчість «чотирьох великих» – своїх співвітчизників Бйорнсона, Х'еллана, Ібсена і Лі. Зауваження письменника були спрямовані на те, що названі автори писали під впливом відомих французьких літераторів – Золя, Бальзака, Флобера, і великої уваги надавали соціально значимим питанням. На думку Гамсуна, важливіше було зображати душу людини, її психологічний стан. Він зауважує: «Наші письменники в набагато більшій мірі виявляють інтерес до суспільства в цілому, ніж до окремих індивідів; служіння суспільству і благу співвітчизників – ось їхня почесна місія, найперший громадянський обов'язок; це робить їх насамперед політиками та громадськими діячами, вони в набагато більшою мірою захисники, ніж знавці людей»; «Ніколи наша література не займалася нічим, крім вирішення суспільно значимих питань і створення типів» [5].

Цю ж тему Гамсун продовжив у «Психологічній літературі», стверджуючи, що психологія характерів поверхнева: вона не в змозі досягнути складний світ сучасної людини. Він поставив завдання: «...мені як психологу слід висвітлювати і допитувати душу не тільки в її звичайних проявах, а й у всіх інших. Тому я підстерігаю її уві сні, іду за нею в її далеких невловимих фантазіях. Я застаю її зненацька в момент печалі і злітаю разом з нею, коли вона на радощах підноситься до небес; я іду за нею тут, на землі, і сліпо прямую слідом за нею в інші світи, я перетинаю простір, потрапляю у світ мрій, зірок, сонячних духів, виходжу за рамки світу і опускаюся до золотого палацу за горами біля західних меж. Усе це я роблю з цілком усвідомленим наміром: висвітити душу і проникнути в її містерії». Автор писав: Я хочу створювати своїх людей, як я відчуваю їх, а не як передбачає позитивізм; я хочу змушувати мого героя сміятися тоді, коли освічені люди гадають, що він повинен плакати» [6].

Нарешті в останній роботі («Модна література») автор стверджував, що на все є мода, є вона й на письменників. «Модному письменникові не обов'язково бути письменником сучасним, до речі, під модною й сучасною літературою варто провести чітку межу». Не обов'язково модному письменникові мати талант, йому досить мати задатки белетриста. Як зразок модного письменника Гамсун називав Мопассана. На прикладі його роману «Наше серце» він намагався дати відповідь, чому цей письменник є модним. Автор приходив до висновку: «справжній модний роман – цей воістину сезонний товар – здебільшого стає подією просто завдяки тому, що в ньому, скажімо, знайдеться портрет відомої особистості або більш відвертий, ніж дозволяли раніше рамки пристойності, опис ночі кохання». Гамсун зауважив: «Критикуючи сьогодні таку літературу, я хочу, щоб усім було зрозуміло, що я виступаю не з позицій моралі, а виключно на захист художності й майстерності». Письменник вважав, що основна цінність модної літератури полягає в тому, що вона займає розуми лише на короткий час і в такій якості являє собою історичний документ, який свідчить, яким чином змінюються минулі літературні смаки [3].

Протягом другого періоду творчості (1899 – 1918) Гамсун продовжував виступати на теми літератури і культури. У лекції «Життя письменника» (1899), а потім у статті «Століття духовного зубожіння» автор висловив захоплення духовною силою і волею фінів. У 1909 році пише статтю-звернення до письменника Й. Йенсена – «Селянська культура». Гамсун протиставляв селянську культуру і культ селянства, він іронізував над спробами Льва Толстого і Йенсена змішати ці поняття. Автор заперечував особливу роль селянства в культурних досягненнях. «Чим насправді володіє селянин, так це навичками ручної праці. Його вроджена завзятість необхідна йому в селянській праці, але це не та рушійна сила, на яку можна розраховувати, удосконалюючи культурну творчість», – зауважив публіцист. У статті «Мова в небезпеці» (1918). Гамсун критикував норвезьку філологію і позбавлених мовного

чуття політиків. Письмова норвезька мова стала, на його думку, формою збереження національної самобутності.

Кнут Гамсун багато подорожував і під впливом відвідин Фінляндії, Росії, Туреччини й Персії написав книги нарисів «У казковій країні» (1903), «У країні півмісяця» (1904). У першій автор з великим піднесенням подавав інформацію про подорож до названих країн. Він розповідав про звичаї росіян, називав місця, в яких побував, що бачив. Гамсун стверджував: «Слов'яни, думаю я, дивлячись на них – народ майбутнього, володарі світу, перші після германців! Лише у такого народу, як російський, могла виникнути така чудова, піднесена і благородна література. Вісім великих російських письменників – це вісім гарячих, невичерпних джерел». Цікаві думки залишив Кнут Гамсун про письменників. Він вважав, що Лев Толстой, незважаючи на свою творчу міць, не міг «бути мислителем і вчителем життя», як його вважали. Захоплювався автор Достоєвським, якого назвав «найвеличнішим з усіх російських гігантів». Він писав: «Ніхто не проник так глибоко в складність людської природи, як Достоєвський, він володів бездоганним психологічним чуттям, був ясновидцем. Немає такої міри, якою можна було б виміряти його талант, він – єдиний у своєму роді» [2]. У його описах, як зазначають дослідники, немає ні злості, ні роздратування, натомість є дивне почуття дитячої радості від зустрічі з незнайомим життям, з дивом. Він дійсно виявляється в казковій країні, де все по-іншому, все інакше, ніж удома, – і це його захоплювало і розважало. Не можна не погодитися з Е. Панкратовою, яка зазначає, що ця книга лише за своєю зовнішньою канвою схожа на звичні подорожні замітки. Дослідниця справедливо вважає їх «імпресіоністичними замальовками, швидкоплинними враженнями, імпульсами. У ній важко знайти якісь справжні реалії, ключовими словами для усвідомлення написаного Гамсуном є слова підзаголовка «oplevet og dromt», які перекладають по-різному: «про побачене і пережите», «У казковому царстві. Кавказькі враження і мрії». Я б сказала – «те, що примарилося» Гамсуну в Росії і на Кавказі. Цілком очевидно, що перед нами не реальна картина Росії, а чудернацький ландшафт душі письменника» [10].

Крім того, Кнут Гамсун протягом життя цікавився соціальними питаннями, зокрема молодіжними, виступав на захист дітей. Налаштувавши проти себе певну частину суспільства, у 1907 році автор виступив у Студентському середовищі з лекцією, яку пізніше було опубліковано – «Поважайте молодь» (1910). Гамсун був налаштований проти четвертої заповіді – про вшанування батьків. Автор стверджував, що жоден дорослий не страждає так безнадійно й жадливо, як діти, хоча насправді існує міф про «щасливе дитинство». Публіцист вважав четверту заповідь анахронізмом і запевнював, що «батьки мають поважати дітей, а виховання – це не те, за що дитина має бути вдячна батькам. Дитинство – найважча пора у житті дитини» [10]. Інша робота на цю тему – «Дитя!» (1915), у якій автор виступав проти матерів-дітовбивць. Поштовою для статті стали закони Кастберга, які скоротили покарання матерям за такі злочинні дії до восьми місяців ув'язнення. Гамсун різко виступав проти такого явища. Як наголошують дослідники, мало хто підтримав Гамсуна у боротьбі за життя дітей [1].

У цей період Гамсун як у художніх, так і в публіцистичних творах піднімав тему праці на власній землі, виступав проти цивілізаційних процесів, вважаючи, що вони можуть нашкодити країні. Так, у статті «Слово до нації» (1910) він писав про те, що античні народи зникли з лиця землі, бо теж кидали свої коси і ставали прислугою і візниками, але годувалися вони за рахунок чужих країн, які обробляли землю. Гамсун наголошував: «Треба вийняти руки з кишень і взятися за роботу. Тоді наш народ не стане нацією утримувачів готелів і обслуги. Ми повинні осушити наші болота, насадити ліси, освоїти величезну провінцію Нурланна. Тоді припиниться еміграція молоді. Ми будемо обробляти країну Норвегію».

Темі батьківщини і землі присвячена також стаття-звернення під назвою «Селянину» (1918). У ній Гамсун закликав батьків забрати свою дочку з міста.

Незважаючи на те, що на неї витрачено чимало коштів на навчання у школі і в училищі, все одно закликає забрати її додому. Публіцист пише: «У місті вона надривається заради якихось п'ятдесяти або ста крон, блякне і марніє; поверни її знову в рідну садибу і до здорового життя <...> Помічницю по господарству в твоїх рідних місцях ні за які гроші не знайдеш, а дочки твої поїхали з дому, це стало «хорошим тоном», модою, пошестю. Селянине, твою дочку захопила ця жажлива омана!». Автор всім серцем закликав дівчину повернутися, доводив, як гарно вдома, стверджував, що там її чекає рідна природа, кохання, батьки. Він вважав, що любов до батьківщини починається з любові до рідного вогнища. І. Бестужев зауважує, що цей пристрасний заклик Гамсуна мав глибокий політичний підтекст, оскільки демократія, що розвивалася, відчувала народ від землі, а міське життя знищувало залишки органічної прихильності до рідних місць [1].

У третій період (1919-1949) Гамсун продовжував розробляти теми молоді, пошуку життєвих шляхів і наступу цивілізації. У статті «Festina lente» (1928) він писав, що до нього звертаються молоді люди з Європи й Америки з проханням створити сентенцію, яка б допомагала людині крокувати життям. Він згадував, що колись у часи античності в Августа була улюблена приказка – «Festina lente», тобто «Поспішай повільно». Автор стверджував, що «технічні винаходи не задовольняють духовних потреб» і справедливо зауважує, що люди забули Бога. Публіцист наголошував, що витрачання енергії не є ознакою сили, прикладом чого є стародавні народи (асирійці, вавилоняни), які виснажили свої сили і загинули. На протигагу американцям і європейцям Гамсун протиставляв мудрість східних народів, які здатні насолоджуватися життям і задовольнятися необхідним. Публіцист наводив приклади із власного перебування в Америці, розповідав про середніх американців, їх щедрість, здатність прийти на допомогу, працелюбність. Гамсун писав: «Для американців головне – праця», «Америка вчить увесь світ працездатності». Водночас він зауважував: «Працюючи через силу, ми зношуємося і старіємо завчасно». У кінці твору автор наголошував: «Що таке прогрес? Хіба він у тому, щоб швидше рухатися дорогами? <...> Прогрес у тому, щоб забезпечити тілу відпочинок, а душі – спокій. Прогрес – у благополуччі людини» [8].

У 1935-44 роках Гамсун друкувався у німецьких виданнях і писав на політичні теми. Дослідник Г. Шатков упевнений, що Кнут Гамсун покладав свої надії щодо виправлення світу на Німеччину. Він особисто контактував із високопоставленими нацистами, отримував з Німеччини високі гонорари за свої твори і це призвело до того, що письменник повірив у «гармонізуючу роль» німецького «нового порядку» у «наповненій конфліктами Європі» [16]. Гамсун підтримував режим Гітлера, виступав проти Англії, причому показував її як у негативному світлі як кровожерливу країну, яка в усі часи заважала Норвегії. На підтвердження своїх слів публіцист наводив жахливу інформацію про жорстокість Англії у недавньому минулому, він згадував про «голодну блокаду», про «27 тисяч жінок і дітей, які померли голодною смертю в англійських концтаборах» і багато іншого. Гамсун писав «з найкращих міркувань», він вболівав за долю Норвегії і за її молодь, покладав великі сподівання на те, що Німеччина захистить його країну. У листі А. Рісховду у 1940 році автор писав: «...ведмідь зі сходу і бульдог із заходу уважно слідкують за нами, ми є карта, що розігрується». Він закликав норвежців не брати в руки зброю. Письменник свято вірив, що «уряд германського рейху клятвено зобов'язувався не порушувати самостійності й цілісності Норвегії» [7, с. 232-234].

Остання книга – «На зарослих стежках» (1949) – лебедина пісня письменника, твір, сповнений поезії, іронії та чарівності життя. Це щоденникові нотатки, і вони яскраво доводять, що Кнут Гамсун і в останні роки життя залишився вірний своїм темам. Зокрема тема людини і природи завжди була константою його творчості. Гамсун писав: «Я не відчуваю по собі якоїсь великої різниці у зміні пір року»; «Може, відчуття весни – це і є той тваринний трепет, який щороку переповнює наші душі» [4, с. 15, 47].

У нотатках повторюються майже усі теми, яких торкався письменник у своїх романах, повістях, драмах і віршах. Тут і тема нерозділеного кохання («У глибині твоєї душі росте квітка, маленька квіточка гріха на самому споді душі – твоє безнадійне кохання до блудниці Альвілли, яка ніколи не хотіла тебе знати»), і тема праці («...тане сніг, настає весна, мало-помалу мене дедалі частіше охоплює бажання братися за роботу, але я не маю сил»), філософські роздуми про життя («...як мало на світі довговічного», «немає нічого важливішого за подих живого життя» [4, с. 84, 42, 17, 22]. Гамсун пише лаконічно, вводить елементи іронії: «Я втрачу трохи своєї світової слави, не матиму портрета, погруддя, ну й, звичайно ж, навряд чи коли-небудь постане мій момент, де я сидітиму верхи на коні» [4, с. 18].

Але найголовніша тема – тема власної долі й спроба пояснити власні вчинки – займає провідне місце у творі. Вважаємо, що нотатки – це своєрідна апологія. Кнут Гамсун з перших сторінок зауважує, що «був глухий, мов тетеря», що «сном-духом ні про що не знав». Нотатки містять елементи сповіді, де автор відверто намагався пояснити мотиви своєї поведінки: «я нікого не вбив, нічого не вкрав і не спалив нічиєї хати»; «я відповідаю за свої вчинки»; «я ніколи не відмовлявся від того, що писав і завжди на тому стояв. Я прошу зважити на те, що мені довелося писати в окупованій країні, в країні, яку захопили завойовники»; «мене тримали від зовнішнього світу за сімома замками», «я писав для того, щоб застерегти норвезьку молодь і дорослих людей від безглузвих вчинків, які можуть спровокувати окупаційну владу, бо ніякої користі з того не буде, вони тільки самі себе приречуть на смерть», «Гітлер врешті-решт відмовився розглядати мої звернення».

Гамсун багато розповідав про минуле, аналізував, зіставляв. Він прийшов до висновків, що «...найкраще служити своїй країні там, де живеш, і в цю тяжку пору, коли народ бідував, скільки стане снаги, обробляти землю, а крім того послуговуватися своїм пером задля своєї Норвегії, яка ось-ось посяде високе становище поміж германських країн Європи». Автор зізнавався: «...не все, що я робив, пішло на лад... Я доволі швидко заплутався в своїх переконаннях, а вже остаточно розгубився тоді, як король та його уряд добровільно покинули країну напризволяще. Це повністю вибило у мене ґрунт з-під ніг <...> Тож я заходився писати, слати телеграми й міркувати <...> Однак я помилявся <...> це призвело до того, що всі, хто мав очі й душу, побачили в мені зрадника тієї Норвегії, яку я прагнув возвеличити... Я сам завдав собі шкоди, з якою маю жити» [4, с. 8, 16, 26, 103-106]. Як бачимо, Кнут Гамсун визнає свої помилки. Дослідники намагаються знайти відповідь на це серйозне питання, яке поставив перед нами відомий письменник-публіцист. Однак воно не входить до кола нашої розвідки. Хоча й не можна виправдати підтримку Гамсуном Гітлера, але, прочитавши нотатки, знайдемо відповіді на деякі запитання. А крім того, згадаймо вічний образ – Дон Кіхота і його заповітне бажання творити добро і нікому не причиняти зла. Можливо, щось це і споріднює Гамсуна з героєм Сервантеса?

Про особливості подачі матеріалу у щоденникових нотатках справедливо зауважив І. Коллоен: «Частково він [Гамсун] знову почав використовувати той же художній прийом, що і в «Голоді», постійно міняв місцями суб'єкт і об'єкт, писав про себе то в першій, то в третій особі. Таким способом знаходив незалежну позицію по відношенню до своїх вчинків і їх мотивів». Автор задає риторичне запитання, яке ще чекає своїх дослідників: «Хіба мотивом його вчинків не був той же самий патріотизм, яким керувалися й ті, хто змусив тисячі його співвітчизників покинути батьківщину?» [10].

Висновки. Таким чином, ми спробували покласти початок вивченню публіцистичної спадщини Кнута Гамсуна. У роботі окреслено основні теми і жанри творчості публіциста. Свій початковий період він розпочав як лектор, виступаючи з критикою письменників – своїх співвітчизників. Гамсун вважав, що скандинавські автори ставлять соціальні питання, виводять типових героїв, натомість психологічна складова залишається поза їхньою увагою. У трьох доповідях з літератури публіцист

висунув власні естетичні принципи, яких дотримувався протягом усього життя. У другий період Гамсун продовжив виступати з лекціями на тему літератури, писав листи-звернення, статті, есе, памфлети, у яких заохочував молодь залишатися у селі, бо вбачав негативні явища у наступі цивілізації, піднімав мовне питання, виступав на захист дітей, проти матерів-дітовбивць. У подорожніх нарисах з відтінком імпресіонізму змалював «казкові країни» – Росію, Туреччину та інші. Головні теми третього періоду – політична риторика на підтримку Німеччини, у яку свято вірив. Останній твір – щоденникові нотатки «На зарослих стежках» – це лірична сповідь Кнута Гамсуна. У творі є іронія, філософська глибина і ліричні мотиви, глибокі роздуми про минуле і світлі сторінки надії. У роботі частково порушено питання колаборанства автора. Отже, складна й загадкова особистість Гамсуна і його публіцистика потребують подальших досліджень.

GENRE AND THEMATIC PALETTE OF KNUT HAMSUN'S POLITICAL JOURNALISM

Irina Zhylenko,
Sumy State University,
2, Rimskogo-Korsakova St., Sumy, 40007, Ukraine
E-mail: ariadna_365@mail.ru

The article deals with the publicistic heritage of the Norwegian writer Knut Hamsun. It is being pointed out that the thematic constituent is changing as the years go by. In his early works he pays attention to the evolution of the literature, gives lectures on the works of famous men of letters. The second period is devoted to themes of a village, youth, and social issues. Itinerary essays tell about other countries – Finland, Russia, Turkey, and Persia. The latest period of his creative work is political rhetoric in support of the Hitler's policy and diary notes. Attention is paid to the genre peculiarities of the writer's works.

Keywords: worldview position, esthetic program, civilization advance.

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧЕСКАЯ ПАЛИТРА ПУБЛИЦИСТИКИ КНУТА ГАМСУНА

И. Р. Жиленко, канд. филол. наук, доцент
Сумской государственной университет,
ул. Римского-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина

В статье рассматривается публицистическое наследие норвежского писателя Кнута Гамсуна. Отмечается, что тематическая составляющая в его работах со временем изменяется. В очерках раннего периода писатель обращает внимание на развитие литературы, выступает с лекциями о творчестве известных беллетристов. Во второй период он пишет на темы деревни, рассматривает социальные вопросы, поднимает молодежные проблемы. Путевые очерки Гамсуна рассказывают о других странах мира – Финляндии, России, Турции и Персии. Последний период творчества – это политическая риторика в поддержку политики Гитлера и дневниковые заметки. Уделяется внимание жанровым особенностям произведений.

Ключевые слова: мировоззренческая позиция, эстетическая программа, наступление цивилизации.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бестужев И. Кнут Гамсун // Велесова слобода. – 2003. – Режим доступа: <http://velesova-sloboda.vho.org/misc/bestuzhev-knut-hamsun.html>
2. Гамсун, Кнут. В сказочной стране. Переживания и мечты во время путешествия по Кавказу. – Режим доступа: http://royallib.com/book/gamsun_knut/v_skazochnoy_strane_peregivaniya_i_mechti_vo_vremya_puteshestviya_po_kavkazu.html
3. Гамсун, Кнут. Модная литература. – Режим доступа: http://www.norge.ru/hamsun_motelitteratur/
4. Гамсун, Кнут. На зарослих стежках: пер. з норв. Г. Кирпи / Кнут Гамсун. – К. : Вид-во Жупанського, 2013. – 160 с.
5. Гамсун, Кнут. Норвежская литература. – Режим доступа: http://www.norge.ru/hamsun_norsk_litteratur/
6. Гамсун, Кнут. Психологическая литература. – Режим доступа: <http://www.norge.ru/1297/>
7. Гамсун, Кнут. Публицистика 1935–1944 годов // Иностранная литература. – 2005. – №11. – С. 231–238.
8. Гамсун, Кнут. Festina lente. – Режим доступа: http://www.norge.ru/hamsun_festina_lente/
9. Гурдуз А. І. Кнут Гамсун у сучасній Україні // Зарубіжна література в школах України. – 2005. – № 10. – С. 18–20.

10. Коллоен И. Гамсун. Мечтатель и завоеватель. – М., 2010. – Режим доступа: <http://www.litmir.co/br/?b=201545>
11. Маланюк Є. Кнут Гамсун // Кнут Гамсун. На зарослих стежках. пер. з норв. Г. Кирпи / Кнут Гамсун. – К. : Вид-во Жупанського, 2013. – С. 153–155.
12. Панкратова Э. Гамсун и Россия. – Режим доступа: http://www.norge.ru/pankratova_hamsun_og_russland/
13. Поллен Гейр Несколько слов о норвежской литературе // Иностранная литература. – 2005. – № 11.
14. Сергеев А. О Гамсуне // Кнут Гамсун. Избранные произведения. / А. Сергеев – М. : Панорама, 1992. – С. 625–631.
15. Храповицька Г. Гамсун, Кнут // Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т.1: А-К. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2005. – С. 340–344.
16. Шатков Г. В. Гамсун и Германия // Творчество и судьба Кнута Гамсуна (Материалы научной конференции, состоявшейся в Москве 12–13 сентября 2000 г.). – М. : МГО СП России. – С. 81–88.

LIST OF REFERENCES

1. Bestuzev I. Knut Hamsun // Velesova sloboda. [Electronic resource] – 2003. – Reference: <http://velesova-sloboda.vho.org/misc/bestuzhev-knut-hamsun.html>
2. Knut Hamsun. In a dreamland. Experiences and dreams while traveling through the Caucasus. [Electronic resource] – Reference: http://royallib.com/book/gamsun_knut/v_skazochnoy_strane_peregivaniya_i_mechti_vo_vremya_puteshestviya_po_kavkazu.html
3. KnutHamsun. Popular literature. [Electronic resource] – Reference: http://www.norge.ru/hamsun_motelitteratur/
4. Knut Hamsun. On Overgrown Paths: / Knut Hamsun. – К.: Publishing Zupanskogo, 2013. – 160 p.
5. KnutHamsun. Norwegian literature. [Electronic resource] – Reference: http://www.norge.ru/hamsun_norsk_litteratur/
6. Knut Hamsun. Psychological literature [Electronic resource] – Reference: <http://www.norge.ru/1297/>
7. Knut Hamsun. Publicism 1935–1944 // Foreign literature. – 2005. – №11. – P. 231–238.
8. Knut Hamsun. Festinalente. [Electronic resource] – Reference: http://www.norge.ru/hamsun_festina_lente/
9. Gurduz A. I. Knut Hamsun in the modern Ukraine// Foreign literature in the schools of Ukraine. – 2005. – № 10. – P. 18–20.
10. Kolloen I. Hamsun. A Dreamer and a Conqueror. [Electronic resource] – М., 2010. – Reference: <http://www.litmir.co/br/?b=201545>
11. Malanuk E. Knut Hamsun // Knut Hamsun. On Overgrown Paths / Knut Hamsun. – К.: Publishing Zupanskogo, 2013. – P. 153–155.
12. Pankratova E. Hamsunand Russia.[Electronic resource] – Reference: http://www.norge.ru/pankratova_hamsun_og_russland/
13. Pollen Geir A few words about Norwegian literature // Foreign Literature. – 2005. – № 11.
14. Sergeev A. About Hamsun// Knut Hamsun. Selected Works. – М.: Panorama, 1992. – P. 625–631.
15. Hrapovizka G. Knut Hamsun // Foreign writers. Encyclopedic Reference. V.1: A-K. – Ternopil: Navchalna kniga. – Bogdan, 2005. – P. 340–344.
16. Shatkov G.V.Hamsun and Germany // Creativity and the fate of Knut Hamsun (Materials of the scientific conference, held in Moscow on 12th-13th September 2000). – М.: MGOSP of Russia. – P. 81–88.

Надійшла до редакції 19 листопада 2015 р.